

STRESZCZENIE PLANU URZĄDZANIA LASU

I Ogólna charakterystyka Nadleśnictwa

1. Położenie

Lasy Nadleśnictwa Pomorze położone są pomiędzy 23⁰17' a 23⁰31' długości geograficznej wschodniej oraz między 53⁰54' i 54⁰15' szerokości geograficznej północnej. Cała powierzchnia Nadleśnictwa leży w II Krainie przyrodniczo-leśnej Mazursko – Podlaskiej w następujących dzielnicach i mezoregionach:

- dzielnica 4-ta Puszczy Augustowskiej, mezoregion Równiny Augustowskiej – całość obrębu Czarna Hańcza oraz część obrębu Pomorze (leśnictwa Budwieć, Giby, Wigrzańce i Wiłkokuk oraz część leśnictwa Borek Sejny).
- dzielnica 1-sza Pojezierza Mazurskiego, mezoregion Pojezierza Ełcko-Suwalskiego – część leśnictwa Borek Sejny obrębu Pomorze.

Wschodnią granicą Nadleśnictwa jest granica państwa, na północnym-zachodzie graniczy z obszarami Nadleśnictwa Suwałki, na zachodzie z gruntami nadleśnictwa Głęboki Bród zaś na południu z gruntami Nadleśnictwa Płaska. Administracyjnie nadleśnictwo położone jest w północno-wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie sejneńskim w gminach: Sejny i Giby oraz powiecie augustowskim w gminie Płaska. Cała powierzchnia to 15865,43 ha w tym lasy to 15042,01 ha

2 Walory przyrodnicze i historyczno – kulturowe

Teren nadleśnictwa leży na bardzo ciekawych terenach ze względu na walory przyrodnicze i historyczno-kulturowe.

Najbardziej cenne przyrodniczo obszary zostały objęte ochroną rezerwatową w wyniku czego powstały cztery rezerwaty:

- rezerwat „Pomorze”
- rezerwat „Łempis”
- rezerwat „Kukle”
- rezerwat „Tobolinka”

Do lasów o charakterze ochronnym zaliczono obszary leśne, których głównym zadaniem jest zachowanie na danym terenie nie zmienionych stosunków glebowych, klimatycznych, wodnych, estetyczno-krajobrazowych i rekreacyjno-zdrowotnych. Produkcję surowca drzewnego w lasach ochronnych podporządkowuje się ich głównej funkcji ogólnospołecznej. Pozostałe lasy nadleśnictwa to lasy gospodarcze, w których prowadzona jest planowa produkcja surowca drzewnego przy zachowaniu ładu przestrzennego i czasowego.

Do najważniejszych obiektów historyczno- kulturowych na terenie Nadleśnictwa Pomorze należy zaliczyć:

- Molenne staroobrzędowców w Gibach która początkowo znajdowała się Pogorzelcu i została przeniesiona w roku 1982 obecnie jest kościołem rzymskokatolickim
- Kościół pod wezwaniem NMP z początku XIX wieku z Berżnik
- Kościół parafialny w Sejnach pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej z połowy XIX w oraz przylegający zespół klasztorny Dominikanów w którym znajduje się muzeum Ziemi sejneńskiej
- Zespół dworski wraz z parkiem położony w Krasnogródzie wybudowany w XVIII w

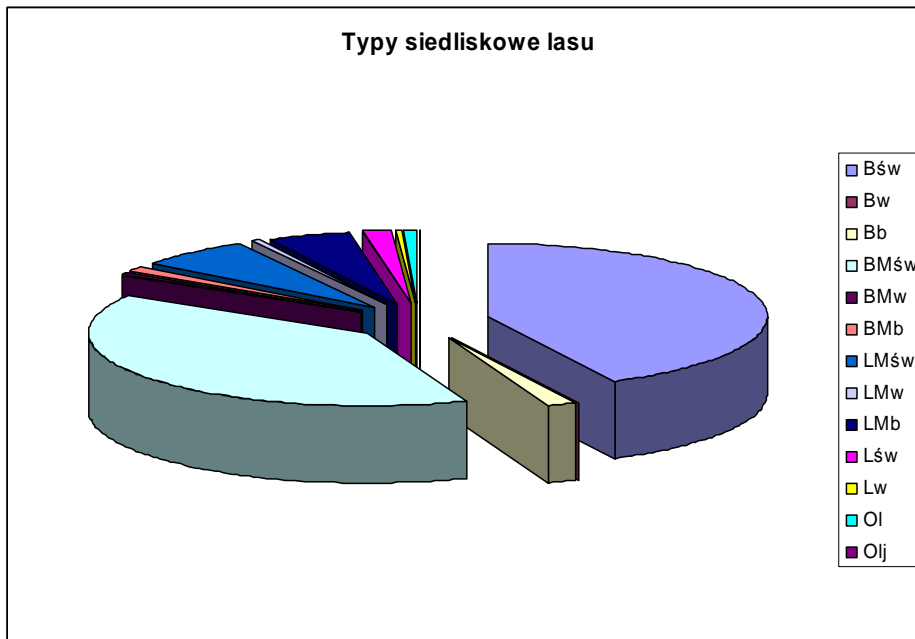
- Grodzisko w Posejnelach w miejscu zwanym Pilokania pochodzące z XVI w teraz na tym terenie znajduje się rezerwat przyrody „Pomorze”

Należy też wspomnieć o miejscach pamięci narodowej:

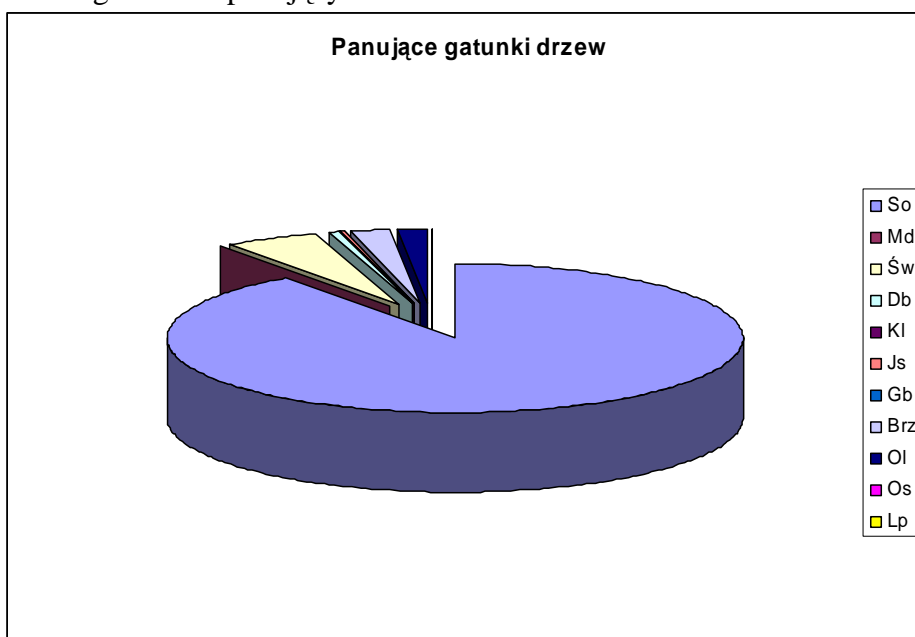
- Giby-pomnik ofiar zamordowanych przez NKWD w 1945 r
- Pomorze-zbiorowa mogiła żołnierzy zamordowanych przez hitlerowców 1 lipca 1941
- Okółek-głaz ku czci żołnierzy AK poległych we wrześniu 1939r

3 Charakterystyka stanu lasu i zasobów drzewnych

Typy siedliskowe lasu

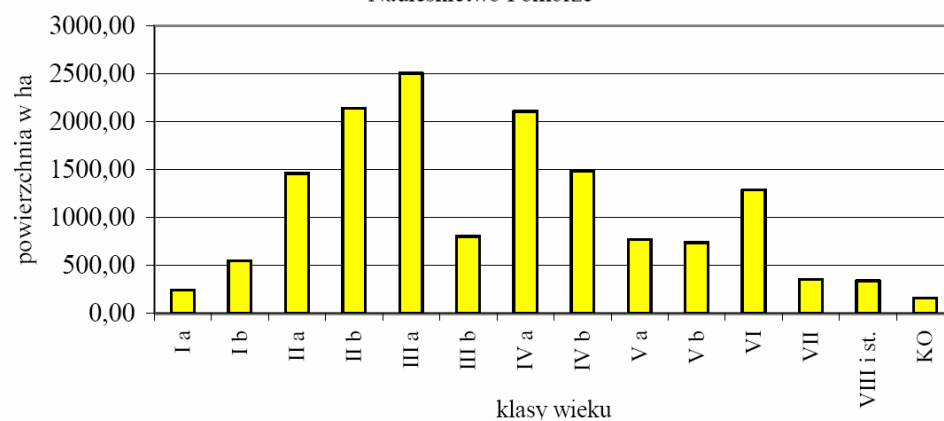
Udział gatunków panujących

Struktura wiekowa drzewostanów wg udziału powierzchni leśnej

Struktura wiekowa drzewostanów wg udziału powierzchni leśnej

Nadleśnictwo Pomorze

4 Podział na gospodarstwa

Gospodarstwo	% pow.
Specjalne	21,2
Zrębowe	74,9
Przerębowo-zrębowe	3,9

Decyzja Ministra Środowiska zatwierdzająca plan urządzenia lasu sporządzony dla Nadleśnictwa Pomorze

Warszawa, dnia 10.07. 2003 r.

MINISTER ŚRODOWISKA

Czesław Śleziak

DL.lp-611-32JJ/03

DECYZJA

Na podstawie art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (j. t. Dz. U. Nr 56, poz. 679 z 2000 r., zmiany Dz. U. Nr 86, poz. 958 z 2000 r. i Dz. U. Nr 120, poz. 1268 z 2000 r.) oraz art. 104 k.p.a., uwzględniając wniosek Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 23 czerwca 2003 r., znak: ZU-7015-9/03,

zatwierdzam

plan urządzenia lasu sporządzony dla Nadleśnictwa Pomorze w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku, obowiązujący do dnia 31.12.2012 r., w części dotyczącej:

- opisu lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia, wg stanu na dzień 1 stycznia 2003 r., o powierzchni łącznej 15 867,67 ha,
- analizy gospodarki leśnej w minionym okresie,
- programu ochrony przyrody,
- etatu miąższościowego użytków głównych (rębnych i przedrębnych) w ilości 620 432 m³ grubizny drewna netto,
- projektowanej powierzchni zalesień i odnowień – 760,04 ha,
- projektowanej powierzchni pielęgnowania lasu – 14 152,06 ha,
- zadań dotyczących ochrony lasu, w tym również zadań ochrony przeciwpożarowej,
- zadań dotyczących gospodarki łowieckiej,
- potrzeb w zakresie infrastruktury technicznej.

Odstępuję od uzasadnienia decyzji, ponieważ uwzględnia ona w całości wniosek strony.

Od decyzji niniejszej nie służy odwołanie, jednakże strona niezadowolona może zwrócić się do organu, który ją wydał z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy, w terminie 14 dni od doręczenia decyzji.

Otrzymuje

Dyrektor Generalny
Lasów Państwowych

Części składowe planu zagospodarowania lasu
1 Plan użytkowania głównego.

Podstawą wyliczenia maksymalnej wielkości pozyskanego drewna (etatu cięć) jest zbiór informacji o stanie siedliska, składzie gatunkowym, wieku drzewostanu oraz wiedzy i doświadczeniu miejscowych leśników i ekspertów wykonujących plan urządzenia lasu. Podstawą do obliczeń jest Instrukcja urządzenia lasu – 2003r.
Plan użytków rębnych

Użytkowanie rębne

W drzewostanach przeznaczonych do użytkowania rębego, etat cięć wylicza się na podstawie przyjętego dla poszczególnych gatunków wieku rębności oraz podziału na gospodarstwa. Dla każdego obrębu i gospodarstw: zrębowego i przerębowo-zrębowego wyliczono etaty według dojrzałości drzewostanów a także etat według zrównania średniego wieku. Tak wyliczone etaty służą do optymalizacji, czyli wyboru etatu optymalnego. Etat użytkowania rębego w gospodarstwie specjalnym wynika ze stwierdzonych na gruncie, faktycznych potrzeb hodowlanych drzewostanów, których realizacja powinna zapewniać utrzymanie ciągłości spełniania określonych dla nich funkcji.

Rodzaj czynności gospodarczych	Nadleśnictwo	
	pow. [ha]	miąższ. grub. m ³ _{netto}
Użytki rębne wynikające z wyliczenia etatów	899,26	161526
Użytki rębne nie zaliczone na poczet wyliczonego etatu		474
Razem użytki główne	899,26	162000

Plan użytków przedrębnych

Drzewostany młodszych i średnich klasach wieku wymagają zabiegów pielęgnacyjnych podczas których następuje wycinka drzew. W ramach użytkowania przedrębego zaplanowano czyszczenia późne oraz trzebieże selekcyjne. Część drzewostanów starszych, o równomiernym zwarciu i niskim zadrzewieniu pozostawiono bez planowanego zabiegu.

Powierzchniowy rozmiar czyszczeń późnych (CPP) i trzebieży ustalony został na podstawie wskazań zaproponowanych dla każdego wydzielenia bezpośrednio na gruncie.

Rodzaj zabiegu	Nadleśnictwo	
	Ha	masa
Czyszczenia późne (CPP)	716,9	2711
Trzebieże selekcyjne	13945,6	455712
Razem	ha	14662,49
	m ³ netto	458423

Zadania z zakresu hodowli lasu

Wskazania planu hodowli lasu planuje się bezpośrednio na gruncie po stwierdzeniu faktycznych potrzeb hodowlanych drzewostanów. Część planowanych zadań wynika bezpośrednio z konieczności odnowienia i pielęgnowania powierzchni powstałej w wyniku użytkowania. Odnowienia planuje się na powierzchni, wynikającej z zaprojektowanej wielkości użytkowania rębego oraz konieczności uprzątnięcia i odnowienia płazowin i halizn.

W drzewostanach przerzedzonych planuje się zadania hodowlane zgodnie z potrzebami stwierdzonymi na gruncie. Niewielkie luki i przerzedzenia, szczególnie w mikrosiedliskoach bagiennych, pozostawiano naturalnym procesom przyrodniczym.

W wykazie projektowanych prac z zakresu hodowli lasu wyszczególniono jedynie rozmiar poprawek i uzupełnień wynikający ze stwierdzonych potrzeb istniejących upraw i młodników.

Zabieg hodowlany	Obręb		Nadleśnictwo (Ha)
	Czarna Hańcza(Ha)	Pomorze (Ha)	
Odnowienia halizn, płazowin i zrębów zaległych	16,30	9,19	25,49
Odnowienia zrębów bieżących	197,16	226,99	424,15
Odnowienia przy rębniach częściowych i stopniowych	66,44	43,51	109,95
Podsadzenia produkcyjne	4,57	49,90	54,47
Dolesienia luk i przerzedzeń	0,5	4,98	5,48
Poprawki i uzupełnienia w uprawach i młodnikach	4,02	1,6	5,62
Poprawki i uzupełnienia na gr. Proj do odnowienia	64,55	70,33	134,88
Pielęgnowanie gleby	246,64	264,86	511,50
Pielęgnowanie upraw (CW)	396,54	368,2	764,74
Pielęgnowanie młodników (CP)	183,71	497,81	681,52
Melioracje agrotechniczne	228,40	274,51	502,91

3 Zadania z zakresu ochrony

Celem zachowania zadowalającej zdrowotności i naturalnej odporności lasów, szczególną uwagę poświęca się właściwemu stanowi sanitarnemu lasu. Sprawy ochrony lasu są traktowane przez administrację Nadleśnictwa ze szczególną starannością. Dla każdej z grup uszkodzeń podejmuje się odpowiednie działania:

a) ochrona upraw i szkółek przed szkodnikami występującymi w glebie. Na terenie Nadleśnictwa nie występują szkodniki bytujące w glebie w skali mogącej mieć znaczenie

gospodarcze. Sporadycznie występuje pędrak chrabąszcza majowego. Jako działanie profilaktyczne projektuje się coroczną kontrolę w szkółce oraz upraw na słabszych siedliskach borowych.

b) ochrona starszych upraw i młodników przed szkodnikami nękającymi. Na terenie Nadleśnictwa obserwuje się okresowe pojawianie się szeliniaka. Stosuje się wykładanie pułapek w okresie żeru uzupełniającego i ich częste oczyszczania. Jeżeli ta metoda nie hamuje rozwoju populacji, przeprowadza się zwalczanie chemiczne. W stosunku do innych szkodników nękających przeprowadza się coroczną profilaktyczną lustrację upraw i młodników.

c) ochrona drzewostanów przed szkodnikami pierwotnymi. Na terenie Nadleśnictwa w stosunku do borecznika, strzegoni, poprocha i barczatki sosnowki przeprowadza się coroczne jesienne poszukiwania szkodników sosny w wyznaczonych partiach kontrolnych. Ponadto w stosunku do brudnicy mniszki stosowane są pułapki feromonowe. W przypadku wystąpienia gradacji należy liczyć się z możliwością zastosowania w walce ze szkodnikami metody chemicznej lub chemiczno-biologicznej.

d) ochrona lasu przed szkodnikami wtórnymi. Nie stwierdzono w Nadleśnictwie większego zagrożenia ze strony szkodników wtórnych. Jednak w celu przeciwdziałania powstawaniu szkód od szkodników wtórnych podejmuje się następujące działania:

- utrzymanie stanu sanitarnego lasu w warunkach normalnych poprzez wyrabianie i wywożenie z lasu złomów, wywrotów, posuszu czynnego i jałowego,
- przeprowadzanie bieżących okresowych kontroli występowania szkodników wtórnych
- wykładanie drzew pułapkowych i ich korowanie w terminach określonych przez „Instrukcję ochrony lasu” oraz stosowanie pułapek feromonowych na kornika drukarza,
- terminowy wywóz surowca drzewnego z lasu oraz w razie jego pozostania na okres letni-opryskiwanie chemiczne,
- ochrona naturalnych wrogów owadów szkodliwych, szczególnie ptaków poprzez zawieszanie budek lęgowych, budowę poideł, zakładanie remiz itp.

e) ochrona lasu przed chorobami spowodowanymi przez grzyby. Powierzchnia, na której występowanie szkodliwych grzybów zagraża gospodarce leśnej jest niewielka. W ograniczonej ilości występuje opieńka i huba korzeniowa, zwłaszcza na gruntach porolnych. W związku z tym planuje się specjalne zabiegi (zabezpieczanie świeżych pniaków, powstających podczas zabiegów pielęgnacyjnych, preparatami biologicznymi z grzybami konkurencyjnymi dla huby korzeniowej typu *Phlebiopsis gigantea* i *Trichoderma harzianum*) w drzewostanach mających na celu ograniczenie działania tego patogenu.

f) Dość poważne szkody w Nadleśnictwie są wyrządzane przez zwierzynę płową (332,83 ha powierzchni). Najistotniejsze działanie w tym zakresie to właściwa współpraca z kołami łowieckimi mająca na celu utrzymanie pogłowia zwierzyny zgodnego z pojemnością łowiska. Pewnym rozwiązaniem tego problemu jest stosowanie indywidualnych środków zabezpieczających sadzonki przed zgryzaniem i spałowaniem. Jednak najskuteczniejszym działaniem bezpośrednim jest grodzenie upraw, co wynika również z doświadczeń nadleśnictwa. Ten najskuteczniejszy sposób zabezpieczania nasadzeń musi być stosowany tam, gdzie są stałe ostoje zwierzyny, a także tam gdzie jest obawa o nieskuteczność innych metod zabezpieczania.

Podstawą do prowadzenia prac w zakresie hodowli lasu są obowiązujące „Zasady hodowli lasu”. Prowadząc prace w tym tak ważnym dziale gospodarki leśnej należy:

- w każdym przypadku, gdy tylko jest to możliwe wykorzystywać odnowienia naturalne,
- w procesie odnowienia po rębniach złożyć przestrzegać zasady wprowadzania odnowionych gatunków we właściwej kolejności, zależnej od wymagań świetlnych oraz szybkości wzrostu (szczególnie w okresie młodocianym),

- dostosowując skład gatunkowy do gospodarczego typu drzewostanu zadbać o wprowadzenie we właściwym czasie, formie i ilości gatunków domieszkowych i pomocniczych,
- wykorzystać w jak najszerszym zakresie kępy pełnowartościowych odnowień naturalnych gatunków głównych,
- wzbogacać skład gatunkowy drzewostanów dla rozproszenia ryzyka hodowlanego na możliwie dużą liczbę gatunków drzew i krzewów leśnych,
- przy ustalaniu formy zmieszania w uprawach wykorzystać lokalne mikrosiedliska,
- pozostawiać na gruntach przeznaczonych do zalesienia trwałe i okresowe „oczka wodne”, bagna, mokradła, drzewa, remizy śródpolne itp. jako ostoje życia biologicznego i ważne elementy krajobrazu,
- stosować silne sadzonki zaopatrzone w szkółkach we właściwe grzyby mikoryzowe,
- właściwie i terminowo prowadzić pielęgnację upraw,
- stosować odpowiednie środki i metody zabezpieczenia upraw przed zwierzyną,
- zręby zakładać w przypadku, gdy sąsiadująca uprawa jest dobrej jakości i gwarantuje dalszy rozwój,
- zabiegi hodowlane prowadzić aż do osiągnięcia celu przewidzianego dla danego zabiegu,
- mając na uwadze ochronę przeciwpożarową oraz aspekty krajobrazowe, zakładać wzdłuż szlaków komunikacyjnych pasy obsadzone gatunkami liściastymi,
- zakładać, szczególnie na gruntach porolnych, remizy dla ptaków.

Na terenie Nadleśnictwa nie przeprowadzono prób dotyczących zagrożenia ze strony przemysłu, a co za tym idzie nie ustalono strefy uszkodzenia. Mimo to na terenie Nadleśnictwa prowadzone są zabiegi poprawiające biologiczną odporność lasu na czynniki szkodliwe takie jak

- stosowanie udoskonalonej ogniskowo-kompleksowej metody ochrony lasu, szczególnie na terenach pierwotnych ognisk gradacyjnych szkodników liściożernych, przez wprowadzanie bloków podszytów, remiz roślin nektarodajnych, pojników, protegowanie ptaków (skrzynki lęgowe), mrówek (grodzenie mrowisk) i dzików oraz wprowadzenie borówki czernicy na gruntach porolnych,
- wzbogacanie i urozmaicanie monolitycznych środowisk leśnych przez wprowadzanie biocenotycznych domieszek gatunków liściastych,
- zachowywanie w trzebieżach drzew wyróżniających się wysoką żywotnością,
- badanie stanu zapędrczenia gleb i stosowanie w razie potrzeby odpowiednich środków zaradczych,
- utrzymanie liczebności szkodliwych owadów na poziomie nie zagrażającym wystąpieniu szkód istotnych poprzez prowadzenie stałych obserwacji i kontroli,
- wykładanie pułapek feromonowych,
- zabezpieczenie na gruntach porolnych świeżych pniaków, powstających podczas zabiegów pielęgnacyjnych, preparatami biologicznymi z grzybami konkurencyjnymi dla huby korzeniowej typu „Pg IBL”,
- grodzenie upraw oraz kontrola i remont ogrodzeń,
- indywidualne zabezpieczanie drzewek przed zwierzyną poprzez smarowanie, pakułowanie i palikowanie,
- utrzymywanie właściwego stanu pogłowia zwierzyny płowej oraz zapewnienie spokoju w jej ostojach,
- zwiększenie naturalnej bazy żerowej dla zwierzyny w lasach m.in. przez odtworzenie oraz właściwe zagospodarowanie małych łąk śródleśnych, zwiększanie ilości preferowanych przez zwierzynę gatunków domieszkowych w uprawach oraz wykorzystywanie nadarżających się możliwości tworzenia poletek zgryzowych oraz punktów oporu środowiska.

Zestawienie zinwentaryzowanych szkód w drzewostanach

czynnik	Obręb		Nadleśnictwo Pomorze	
	Czarna Hańcza	Pomorze		
	powierzchnia zredukowana [ha]		%	
Zgryzanie	8,40	6,56	14,96	3,5
Spałowanie	123,73	209,10	332,83	77,4
Grzyby	-	5,25	5,25	1,2
Huba	3,95	52,63	56,58	13,1
Opieńka	0,75	1,53	2,28	0,2
Owady	-	5,25	5,25	1,2
Pożar	-	3,21	3,21	0,7
Inne	6,19	2,17	8,27	2,7
Razem	143,2	287,18	430,20	100

Zabezpieczanie upraw i młodników przed zwierzyną

Rok	Grodzenia		Zabezpieczanie	
	stare	nowe	mechaniczne	chemiczne
	ha/mb	ha	ha zred.	ha zred.
2008	3,5	86,10	-	26,39
2007	-	20,69	10,74	30,46

Kierunkowe wytyczne z zakresu ochrony przeciwpożarowej

System alarmowania i powiadamiania o powstałych pożarach opiera się głównie na obserwacji lotniczej prowadzonej na szczeblu Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych oraz patrolach naziemnych prowadzonych przez Nadleśnictwo. Praktyka ostatnich lat niezbicie dowodzi, że największa ilość pożarów wykrywana jest przez patrole samolotowe. Dlatego też co roku w ramach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych jest wynajmowany do patrolowania lasów, ewentualnie do gaszenia pożarów samolot lub śmigłowiec z Aeroklubu Białostockiego. Wszystkie leśniczówki zostały wyposażone w telefony, poza tym kadra leśnictwa posiada telefony komórkowe. Z uwagi na fakt, że pożary lasu są przede wszystkim następstwem bezpośredniego, nieostrożnego obchodzenia się z ogniem przez ludzi lub też wynikiem nieodpowiedniej eksploatacji maszyn i urządzeń, podstawowym działaniem zapobiegającym pożarom powinno być oddziaływanie wychowawcze na tę część społeczeństwa, które z różnorodnych powodów może mieć styczność z lasem. W warunkach dostępności lasów dla całego społeczeństwa jest to zadanie ważne, ale bardzo utrudnione. Współpracować w tym zakresie powinny straże pożarne, szkoły, organizacje młodzieżowe, społeczne i inne. Tematyka ta powinna być prezentowana przez środki masowego przekazu (radio, telewizję i prasę). Oddziaływanie na społeczeństwo powinno być dokonane przez cały okres zagrożenia pożarowego w lasach.

Pod pojęciem zagrożenia pożarowego lasu rozumie się istnienie takich warunków, przy których możliwe jest powstanie niekontrolowanego procesu spalania wymagającego

zorganizowanej akcji do jego likwidacji. O występowaniu czynników kształtujących zagrożenie pożarowe lasu decydują:

- a) pora roku a przede wszystkim zaleganie pokrywy śnieżnej,
- b) wiek i skład gatunkowy drzewostanów oraz rodzaj pokrywy gleby,
- c) intensywność zabiegów gospodarczych i sposobów użytkowania drzewostanów,
- d) sieć dróg komunikacyjnych i nasilenie ruchu na drogach,
- e) atrakcyjność turystyczna i obfitość płodów runa leśnego,
- f) rozmieszczenie zakładów przemysłowych oraz osad ludzkich wśród lasów,
- g) inne warunki lokalne.

Ad. 5 Kierunkowe zadania z zakresu użytkowania ubocznego i gospodarki łowieckiej

Użytkowanie uboczne wynika z zapotrzebowania gospodarki i efektów ekonomicznych. Podstawowym składnikiem tego działu jest pozyskanie zwierzyny i pozyskanie choinek wynikające z lokalnych potrzeb. Nadleśnictwo nie przewiduje pozyskania kory garbarskiej i karpiny. Lasy Nadleśnictwa zasobne są w produkty runa leśnego lecz wysokość ich pozyskania jest trudna do ustalenia i wynika z zapotrzebowania oraz urodzaju. Użytki rolne, łąki i pastwiska rozdzielone są na deputaty, a nadwyżki czasowo dzierżawione. Część gruntów ekonomicznych pozostaje w chwili obecnej bez użytkownika. Stan ról uprawnych jest dobry. Łąki i pastwiska są zagospodarowane przez podsianie trawami szlachetnymi i oczyszczenie powierzchni.

Celem gospodarki łowieckiej w nadleśnictwie jest utrzymanie możliwie najliczniejszego stada zwierzyny w odpowiedniej strukturze wiekowej i płciowej, przy znośnych gospodarczo szkodach w drzewostanach, których wielkość powinna być jedynym racjonalnym kryterium regulacji stanu zwierzyny. Na terenie Nadleśnictwa wydzielono 6 obwodów łowieckich (3 polne i 3 leśne).

Gospodarka łowiecka jest integralną częścią gospodarki leśnej, a zwierzyna składową częścią ekosystemu leśnego. Zachowanie lasu i jego wielofunkcyjnego charakteru traktować należy jako priorytetowe zadanie hodowli lasu. Realizacja wielofunkcyjnego gospodarstwa leśnego nie może być ograniczona lub uniemożliwiona wadliwą gospodarką łowiecką. Nadmiar szkód w uprawach i młodnikach, który uniemożliwia dostosowanie ich składu gatunkowego do potencjału siedliska oraz osiągnięcie właściwej jakości, jest sygnałem do redukcji stanu pogłowia zwierzyny.

W obecnym okresie gospodarczym działalność z zakresu gospodarki łowieckiej obejmuje następujące zagadnienia:

- utrzymanie w wysokiej kulturze poletek łowieckich,
- wykorzystanie nadarzających się możliwości tworzenia poletek zgryzowych,
- zakładanie pasów zaporowych, dokarmianie zwierzyny w celu ochrony pól,
- ochronę ostoi zwierzyny poprzez jej odpowiednie oznakowanie i ograniczenie wstępu,
- planowy odstrzał, zapewniający właściwą strukturę płci i wieku oraz kondycję poszczególnych gatunków,
- ochronę upraw i młodników przez grodzenie, smarowanie, pakułowanie i palikowanie celem minimalizacji szkód,
- stałe uzupełnienie paśników, lizawek i innych urządzeń łowieckich.

Nakłady poniesione na właściwą gospodarkę łowiecką zrekompensują się mniejszymi szkodami w drzewostanach oraz na polach uprawnych.

Ad. 6 Potrzeby w zakresie infrastruktury technicznej, turystyki i rekreacji Lasy Nadleśnictwa

Lasy Nadleśnictwa Pomorze wchodzą w skład Puszczy Augustowskiej, największego zwartego kompleksu leśnego w granicach Polski. Jest regionem turystycznym znanym w kraju i za granicą, odwiedzanym przez licznych turystów. Tędy przebiega Kanał Augustowski, zabytek techniki liczący ponad 150 lat, efektowna droga wodna nie mająca wielu równych sobie w Europie. Przepływa przez puszcę Czarna Hańcza, uważana powszechnie za najpiękniejszą z polskich rzek. Puszcza Augustowska jest doskonałym terenem turystycznym, umożliwiającym uprawianie turystyki żeglarskiej, kajakowej, pieszej, kolarskiej i motorowej, dającym szansę odpoczynku na biwakach, we wsiach letniskowych, w czasie wędrowki lub wędkowania. Znajdują się tu stacje wodne, campingi i pola namiotowe.

Teren Nadleśnictwa Pomorze z racji niepowtarzalnych walorów przyrodniczych, zachowania naturalnego krajobrazu, szaty roślinnej i świata zwierzęcego, posiadający znaczenie zarówno dla celów naukowo – dydaktycznych, kultury narodowej oraz turystyki o zasięgu krajowym i międzynarodowym, podlega szczególnej trosce i opiece w trakcie udostępniania jej bogactw niematerialnych. Poddana jest szczególnej trosce i ochronie administracji leśnej przed wszelkimi zagrożeniami antropogenicznymi. Turystyka grupowa jak i indywidualna na terenie Nadleśnictwa jest zorganizowana i ukierunkowana na istniejące szlaki turystyczne, ścieżki dydaktyczne oraz inne miejsca i urządzenia związane z tym tematem.

Infrastruktura turystyczna w nadleśnictwie Pomorze stan na 1 styczeń 2008 r.					
Szlaki turystyczne na gruntach LP		Pola biwakowe		Parkingi leśne	
Piesze	Ilość	Łączna powierzchnia	Ilość	Łączna powierzchnia	
km.	szt.	ha	szt.	ha	
34,5	18	8,86	2	0,36	

Na terenie Nadleśnictwa istnieją przyrodnicze obiekty ciekawe pod względem turystycznym takie jak: rezerwat „Tobolinka”, „Pomorze”, „Kukle” i „Łempis” oraz pomniki przyrody. Przyciąga to zwłaszcza w sezonie letnim turystów, amatorów wypoczynku w lesie, nad rzekami i jeziorami. Problemem jest nie wystarczająca, ilość miejsc parkingowych co prowadzi do powstawania „dzikich” postojów i większego zaśmiecania lasu. Inną formą turystyki funkcjonującą w oparciu o najważniejsze walory przyrodnicze i kulturowe tego terenu jest turystyka wędrowkowa i krajoznawcza. Jest to najbardziej właściwa forma turystycznego udostępnienia obszaru lasów Nadleśnictwa, choć na dzień dzisiejszy jeszcze słabo rozwinięta. Pozytywnym jest jednakże fakt, że obszary te w całości nadal zachowują warunki i wykazują walory do rozwijania tych form turystyki. Do pieszych i rowerowych wycieczek służą szlaki turystyczne oraz sieć dróg leśnych przeznaczonych do ruchu publicznego, które zostały uwidocznione na mapie „funkcji lasów oraz urządzeń i obiektów rekreacyjnych.

Dobłą formą propagowania wartości przyrodniczych w Nadleśnictwie oraz pokazania pracy leśników jest tworzenie ścieżek dydaktycznych „omawiających” zjawiska zachodzące w lesie i przedstawiające efekty pracy leśników. Na terenie Nadleśnictwa Pomorze jest jedna ścieżka edukacyjna zlokalizowana przy biurze nadleśnictwa. W skład ścieżki wchodzi 7 przystanków o różnorodnej tematyce. Formą promocji wartości przyrodniczych na terenie Nadleśnictwa Pomorze jest też wykorzystanie istniejących szlaków turystycznych w znacznej mierze przebiegających przez tereny leśne. W trakcie wędrowek ukierunkowanych na podziwianie niekwestionowanych walorów przyrodniczych, warto również odwiedzić podlegające ochronie obiekty kultury materialnej i budownictwa oraz osobliwości przyrodnicze, które były wymienione wcześniej.

Wszelkie szczegółowe informacje zawarte w planie urządzenia lasu na lata 2003. - 2012 są dostępne w Nadleśnictwie.

SŁOWNICZEK

Funkcje lasu - całokształt świadczeń lasu, wynikający z potencjału biotycznego ekosystemów leśnych i preferencji społecznych, ciągle ulepszany nowymi metodami gospodarowania. Funkcje, jakie spełniają współcześnie polskie lasy, można grupować jako funkcje ekologiczne (ochronne), produkcyjne (gospodarcze) i społeczne (socjalne).

Gospodarstwa

Produkcja drewna oraz surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu jest jednym z celów prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Z lasu korzystamy w sposób racjonalny, nie narażając środowiska leśnego na degradację. Wielkość pozyskanego drewna w ekosystemie wynika z potrzeb hodowlano-ochronnych. Na podstawie dominujących funkcji lasu oraz w oparciu o przyjęty cel gospodarowania tworzy się gospodarstwa. Dominujące funkcje lasu stanowią podstawę podziału gospodarczego na: rezerwaty, lasy ochronne i lasy gospodarcze. Drzewostany pełniące funkcje specyficzne, kwalifikowane są do *gospodarstwa specjalnego*, niezależnie od głównego podziału gospodarczego. Podobnie kwalifikowane są w odrębne gospodarstwo (zarówno z lasów ochronnych, jak i gospodarczych), drzewostany przeznaczone do pilnej przebudowy. Pozostałe drzewostany ujmowane są odpowiednio w *gospodarstwie lasów ochronnych* lub w *gospodarstwie lasów gospodarczych*, podzielonym na mniejsze *gospodarstwa: zrębowe, przerębowo-zrębowe i przerębowe*.

Wiek rębności - wiek, w którym drzewostan danego gatunku powinien być przeznaczony do wyrębu (do użytkowania rębego). W drzewostanach mieszanych wiek rębności dostosowuje się do gatunku panującego. Wiek rębności jest różny dla różnych gatunków drzew. Wiek ten zależy m.in. od funkcji lasu, przyjętego celu oraz od bonitacji drzew. Dolna granica wieku rębności przyjmowana jest na posiedzeniu Komisji Techniczno Gospodarczej, jaka odbywa się co 10 lat w nadleśnictwach, w ramach przyjęcia i zatwierdzania planu urządzenia lasu.

Rębnia określa zespół zasad i czynności z zakresu użytkowania lasu, mających na celu stworzenie najkorzystniejszych warunków dla odnowienia lasu o właściwym składzie gatunkowym drzew i uzyskania pożądanej budowy drzewostanu.

Jest to świadomy sposób prowadzenia wyrębu drzew, celem uzyskania odpowiednich warunków dla wzrostu i rozwoju młodego pokolenia lasu.

W zależności od prowadzenia cięć i wymagań przyrodniczych nowo wprowadzanych drzewek wyróżniamy podział rębni według Zasad Hodowli Lasu:

- **rębnie zupełne - symbol I** - wszystkie drzewa na określonej powierzchni są usuwane jednorazowo, a odnowienie wzrasta bez osłony lub tylko z osłoną boczną drzewostanu. Na odsloniętej powierzchni w wyniku sadzenia lub odnowienia naturalnego powstają uprawy drzewek.

- **rębnie częściowe - symbol II** – drzewostany są w zasadzie równomiernie przerzedzane w celu uzyskania samosiewu na całej odnawianej powierzchni, a młode pokolenie wzrasta pod osłoną górną drzewostanu,
- **rębnie gniazdowe - symbol III** - polega na usuwaniu lub przerzedzaniu drzewostanu na tzw. gniazdach w celu wprowadzenia gatunków współpanujących i domieszkowych z odpowiednim wyprzedzeniem w stosunku do cięcia uprzątającego (usuwającego pozostałe drzewa) w celu wykorzystania osłony dla gatunków wprowadzanych na gniazdach. Stosujemy ją do przebudowy drzewostanów jednogatunkowych na wielogatunkowe.
- **rębnie stopniowe - symbol IV** w rębniach stopniowych uzyskuje się drzewostany mieszane, złożone z gatunków drzew o różnych wymaganiach i złożonej budowie pionowej. W praktyce prowadzi do znacznego wydłużenia okresu odnowienia drzewostanu oraz występowania w nim co najmniej kilku gatunków w małopowierzchniowych formach zmieszania (grupach, kępach). Odpowiednie modyfikacje rębni IV d są stosowane również w drzewostanach nizinnych, utworzonych przez dąb i inne gatunki o większych wymaganiach świetlnych.
- **rębnia przerebowe (ciągła) - symbol V** jednostkowe lub grupowe, wykonywane w drzewostanach o budowie przerebowej, w których jednocześnie realizowane jest użytkowanie drzew dojrzałych, inicjowanie i wspieranie procesu odnowienia, selekcja, regulowanie struktury i zabiegi sanitarne

Etat (etat cięć, etat użytkowania) jest to możliwa ilość drzew do wycięcia w drzewostanie bez szkody dla tego drzewostanu, w określonym czasie i na określonej powierzchni. Etat jest niższy niż przyrost masy drzewnej w tym samym okresie, dzięki czemu następuje stały wzrost zasobności drewna "na pniu".

Etat jest określany w planie urządzenia lasu, zwany jest 10-letnim etatem miąższościowym. Co roku nadleśnictwa realizują zadania roczne w oparciu o zatwierdzony Decyzją Ministra Środowiska etat 10-letni.

Etat powierzchniowy pielęgnowania lasu (w ha w skali 10 lat) dotyczy wykonania cięć pielęgnacyjnych. W zależności od wieku drzewostanów, sposobu i celu wyróżniamy pielęgnowanie lasu przez wykonywanie:

- **czyszczeń wczesnych** – czyli cięć pielęgnacyjnych, które są wykonywane w uprawach leśnych do około 10 lat. Mają na celu uodpornienie upraw na działanie niesprzyjających czynników zewnętrznych, regulację zagęszczenia i odpowiedniego rozmieszczenia drzew w drzewostanie. Osiągamy to przez usuwanie lub hamowanie wzrostu zbędnych domieszek, przerzedzanie przegęszczonych partii upraw i usuwanie chorych, obumierających i obumarłych egzemplarzy.
- **czyszczeń późnych** – które, stosujemy w młodnikach w okresie osiągnięcia przez nie zwarcia (korony sąsiadujących drzewek stykają się) do początku procesu wydzielania się drzew (naturalny proces obumierania drzew w drzewostanie na skutek zróżnicowania wysokościowego oraz osłabienia biologicznego). Proces ten zachodzi w młodnikach.
- **trzebieży wczesnych** - cięć pielęgnacyjnych, które są wykonywane w drzewostanie wykazującym energiczny przyrost na wysokość. Korony drzew w tym wieku mają zdolność rozrostu na boki i wypełniania gałęziami luk. Celem tego zabiegu jest

zabezpieczenie najwartościowszych składników drzewostanu przez popieranie drzew o najwyższej jakości i usuwanie szkodliwych.

- **trzebieży późnych** – jako ostatniego etapu cięć pielęgnacyjnych. Rozpoczyna się je w drzewostanach, które przeszły już fazę najbardziej intensywnego przyrostu na wysokość i w których proces wydzielania się drzew zaczyna stopniowo słabnąć. Z chwilą przejścia do wieku dojrzałości drzewa przekroczyły okres maksymalnego przyrostu na wysokość. Orientacyjnie przyjmuje się, że do trzebieży późnych przystępuje się, zależnie od jakości siedliska, składu gatunkowego i sposobu założenia drzewostanu.

Użytkowanie rębne - realizowane poprzez odpowiednie techniki pozyskania i odnowienia w ramach różnych rodzajów i form rębni.

Użytkowanie przedrębne - w planie urządzenia lasu zalicza się drewno projektowane do pozyskania w ramach czyszczeń późnych i trzebieży.

O faktycznym rozmiarze jego wykonania zadecydują potrzeby pielęgnacyjne i stan sanitarny lasu w chwili wykonywania zabiegu. Ustalony i przyjęty etat powierzchniowy stanowi natomiast wielkość obligatoryjną do wykonania w okresie obowiązywania planu urządzenia lasu.

W ramach użytkowania przedrębnego planowane są czyszczenia późne z pozyskaniem grubizny oraz trzebieże wczesne i późne.

W ogólnej miąższości do pozyskania w użytkowaniu przedrębnym, mieści się grubizna, która pozyskiwana będzie w ramach użytków przygodnych i cięć sanitarnych. Na etapie planowania, wielkość użytków przygodnych i sanitarnych nie jest określana. Cięcia te są jedynie formą poboru miąższości w ramach użytkowania przedrębnego. Charakter cięć określany jest na etapie realizacji projektu użytkowania głównego.